

Centralny Sekretariat

Kategorie: Instytucje

Na posiedzeniu Rady Starszych 30 kwietnia 1940 r. (vide [Posiedzenia dnia 30 kwietnia 1940 r.](#)) zapadło wiele decyzji kształtujących strukturę organizacyjną getta. Postanowiono również dokonać reorganizacji Wydziału Prezydialnego, agendy koordynującej działanie aparatu administracyjnego. Wydzielone zostały z niego Centralny Sekretariat, Sekretariat Prezydialny (vide) oraz Sekretariat Prośb i Zażaleń (vide). Centralny Sekretariat, zwany Centralą, od 7 maja 1940 r. zajmował jeden z baraków na [Bałuckim Rynku](#) (vide). Sekretariatem kierowała pochodząca z Niemiec i przebywająca w Łodzi od 1938 r. Dora Fuchs, mająca prawo podpisywania dokumentów. Drugą sekretarką (takie określenie padło w przemówieniu Rumkowskiego 1 lutego 1941 r.) była [Estera Daum](#) (vide), odpowiadająca za sprawy związane z aprowizacją i zamówieniami kierowanymi do władz niemieckich. Jako korespondentki-maszynistki pracowały w różnych okresach [Mary Schifflinger](#) (vide) i [Bronia Schwebel](#) (vide). Według powojennej relacji Alicji Puterman obie odpowiadały również za przekazywanie do niemieckiego Zarządu Getta (vide) dewiz zarekwirowanych przez [Sonderabteilung](#) (vide). Zatrudnione były również Alicja Profesorska (po ślubie Puterman) i Maril Porges z Pragi.

Przez Sekretariat przechodziła cała korespondencja władz niemieckich do [Przełożonego Starszeństwa Żydów](#) (vide) oraz w drugą stronę, a także cała korespondencja wewnętrzna Rumkowskiego. Gromadził ponadto sprawozdania z działalności wydziałów i instytucji getta, w tym poszczególnych agend administracji żydowskiej. Zajmował się też kompletowaniem oraz przechowywaniem zarządzeń władz niemieckich i wydawanych przez Przełożonego Starszeństwa Żydów. Poza tym Centrala wykonywała w różnych okresach inne zadania, np. zbierała listy wszystkich pracujących palaczy w celu przygotowania przydziałów papierosów. Zajmowała się również korespondencją z bankami niemieckimi w sprawach rent i ubezpieczeń deportowanych do getta [Żydów z Rzeszy i Protektoratu](#) (vide). Prowadzona kancelaria miała charakter tajny, tj. dostępny tylko dla Rumkowskiego i

najbliższych pracowników Centrali. W powojennej relacji [Bernard Ostrowski](#) (vide) przytoczył opinię, że pilnie strzeżone przez Fuksównę dokumenty miały się stać jej posagiem po wojnie.

W marcu 1943 r. szerokim echem wśród mieszkańców getta odbiło się przeniesienie do Resortu Materiałów Wtórnych Alicji Profesorskiej i Maril Porges, a do biur przy [Dworskiej 1](#) (vide) Estary Daum oraz [Komisji Urlopowej](#) (vide) kierowanej przez Czesławę Tatarkę. Daum wróciła już po dniu na Bałucki Rynek. Kolejne zmiany na Bałuckim Rynku przeprowadzono w lipcu 1943 r. Ich powodem miało być nadmierne spoufalanie się z niemieckimi pracownikami Zarządu Getta (vide). W Centralnym Sekretariacie zdecydowano się zwolnić kobiety oprócz Dory Fuchs, Mary Schifflinger, Broni Schwebel i Estery Daum. W ich miejsce postanowiono zatrudnić mężczyzn. Za wymianę personelu pomocniczego w biurze odpowiadał [Henryk Neftalin](#) (vide), a wytypowane osoby miała sprawdzać Dora Fuchs. Na przygotowanym w lipcu 1944 r. spisie pracowników widnieją nazwiska 15 pracowników (włącznie z Rumkowskim).

Centralny Sekretariat był jednym z najważniejszych urzędem w getcie. Ponieważ w sąsiednich pomieszczeniach znajdowały się pomieszczenia Centralnego Biura Resortów Pracy, z którego kierowano produkcją w getcie, Bałucki Rynek zaczęto uznawać za symboliczną siedzibę rządu.

Ewa Wiatr

Źródła

APŁ, 278/1, k. 186; ibid., 1928, k. 1; AŻIH, 301/4006; ibid., 3030; Kronika, t. 1, s. 94. 1.02.1941; t. 2, s. 23, 10-13.01.1942; t. 3, s. 87, 8.03.1943; s. 322, 7.07.1943; s. 326, 8.07.1943;

D. Dąbrowska, Struktura i funkcje administracji żydowskiej w getcie łódzkim (maj – grudzień 1940), cz. 2, „Biuletyn ŻIH” 1964, nr 51, s. 130; Relacja Bernarda Ostrowskiego złożona przed Centralną Żydowską Komisją Historyczną w 1947 r. [w:] Encyklopedia getta. Niedokończony projekt archiwistów z getta łódzkiego, wyd.K. Radziszewska i inn., Łódź: Wydawnictwo UŁ, 2014, s. 282; A. Sitarek, Otoczone..., s. 64.

Tagi

administracja żydowska Żydzi z Rzeszy i Protektoratu

Data aktualizacji: 30-07-2026

Data dodania: 07-08-2025